

Pyörätuolin käyttäjien luontotoiminta

 LAB University of
Applied Sciences

 Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LUKA
LUONTO KAIKILLE

METSÄHALLITUS

SUOMEN PARALYMPIAKOMITEA

SUOMEN PARALYMPIAKOMITEA

LAB University of Applied Sciences

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Luonto kaikille -hankkeessa laaditut tuotekortit esittelevät esteettömiä ja saavutettavia luontomatkailupalveluita, jotka on suunniteltu yhdessä käyttäjien, matkailuyrittäjien, eräoppaiden ja vammaisjärjestöjen kanssa. Pyörätuolin käyttäjien luontotoiminta -palvelua on pilotoitu Evolla elokuussa 2019. Pilottia järjestämässä olivat Adventuristo, seikkailuohjaaja Minna Nieminen Ankkapurhasta, eräopas Raija Vuori, Ricasluonto, SeastarEvents ja Selkäydinvammaiset Akson ry. Tuotekortit ovat kaikkien vapaasti hyödynnettävissä.

Luonto kaikille -hankkeen tavoitteena on kehittää luontomatkailukohteiden esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä auttaa alueella toimivia yrityksiä tuotteistamaan ja markkinoimaan esteettömiä ja saavutettavia luontomatkailupalveluitaan. Hankkeen toimenpiteet kohdistuvat Kanta-Hämeessä Evon retkeilyalueelle ja Torronsuon ja Liesjärven kansallispuistoihin sekä Päijät-Hämeessä Päijänteen kalastuskohteisiin.

Hankkeen toteutuksesta vastaavat yhteistyössä LAB-ammattikorkeakoulu, Suomen Paralympiakomitea sekä Metsähallituksen Luontopalvelut. Hanke rahoitetaan Hämeen ELY-keskuksen maaseuturahaston tuella.

Sisällys

1. Tuotteen kuvaus
2. Toteutus
3. Palveluprosessi
4. Turvallisuus
5. Vinkkejä palveluntuottajalle

Liite 1: Hinnoittelupohja

Liite 2: Turvallisuussuunnitelmapohja

1. Tuotteen kuvaus

Perustietoja tuotteesta:

Tuotteen nimi	Pyörätuolin käyttäjien luontotoiminta
Kohderyhmä	Selkäydinvammaiset ja muut pyörätuolilla liikkujat
Sisällön kuvaus	<p>Tässä tuotekortissa on esitelty kolme aktiviteettikonaisuutta, joista palveluntuottaja voi koota oman tapahtumansa luontotoiminnalle. Tapahtuma voi olla esimerkiksi kolmen päivän mittainen luontoleiri, jossa osallistujat voivat valita majoituksen sisätiloissa tai teltoissa majoitustilojen pihalla. Näin osallistujat voivat kokeilla ulkona yöpymistä. Myös yöpyminen puumajoitteessa on mahdollista.</p> <p>Ohjelmassa voi olla rentoutumista ja virkistymistä Metsämieli-harjoitusten avulla, ryhmissä ratkottavia pulmapelejä, luonnon tutkimista valokuvaamalla, kallastusta laiturilta ja melontaa intiaanikanooteilla.</p>
Ennakkotieto asiakkaalta	<p>Ilmoittautumisen yhteydessä lähetetään kysely, jossa kysytään toimintakyvystä. Vastausten avulla palveluntuottaja voi varmistaa ohjelman ja aikataulun toimivuuden sekä huolehtia, että avustajia on riittävästi.</p> <p>Viereisellä sivulla on listattu esimerkkikysymyksiä asiakkaiden toimintakyvyn kartoittamista varten.</p>
Asiakkaan varustetarpeet	Palveluntuottaja lähettää tarkan varustelistan osallistujille tervetulokirjeessä. Varustelistassa on valituista aktiviteettikonaisuuksista riippuen: säänmukaiset ulkoiluvaatteet, juomapullo, retkiruokailuvälineet, omat lääkkeet, päiväreppu sekä teltassa yöpymistä varten makuupussi ja makuualusta.

Osallistujamäärä	7-10 pyörätuolin käyttäjää 1-2 avustajaa
Kesto	1-3 päivää
Toteutusaika	kevät-syksy
Reittiluokitus	helppo
Hinta	katso hinnoittelupohja (Liite 1)
Hintaan sisältyy	opastus, ruokailut, majoitus, aktiviteetit välineineen

Ennakkotieto asiakkaalta, esimerkkikysymyksiä:

Luonnossa liikkuminen:

Minkälainen liikkumisen apuväline sinulla on käytössä?
Tarvitsetko avustajaa luonnossa liikkumiseen vai liikutko itsenäisesti?

Kuinka kauan arvioisit jaksavasi liikkua maastossa ajallisesti yhtä mittaa (apuvälineellä tai ilman)?
Kuinka paljon koet fyysisen vointisi vaihtelevan päivän aikana?
Pystytkö ottamaan muutaman askeleen tuettuna?

Ohjelma ja aikataulu:

Kuinka paljon sinulla on kokemusta luonnossa liikkumisesta?
Onko sinulla toimintarajoitteita käsissä? Jos on, niin millaisia?

Tauot ja ruokailu:

Tarvitsetko apua ruokailussa?
Onko sinulla ruoka-aineallergioita?
Onko sinulla sairauksia, joista avustajien olisi hyvä tietää?
Minkälaisissa asioissa tarvitset apua?

Odotukset:

Minkälaisia toiveita ja odotuksia sinulla on retken suhteen?
Minkä arvioisit olevan suurin haasteesi tulevassa retkessä?

Henkilökunnan rooleja tapahtumassa:

Opas	On vastuussa tapahtuman järjestelyistä, suunnittelee aikataulun ja sisällön, sekä vastaa yhteydenpidosta osallistujiin. Pitää ryhmän kasassa ja vetää aktiviteetit osallistujille.
Yleisavustaja	Avustaa kaikkia osallistujia esimerkiksi liikkumisessa, ruokailussa ja majoittumisessa.
Henkilökohtainen avustaja	Saattaa tulla jonkun osallistujan mukana ja on vain hänen avustajansa. Henkilökohtaisen avustajan työhön kuuluu esimerkiksi pukeutumisessa ja wc-käynneissä avustaminen. Henkilökohtaisen avustajan työtehtävistä tai ohjaamisesta vastaa hänen avustettavansa.

Esimerkkejä viikonlopun elämyksistä:

2. Toteutus

Aktiviteettikokonaisuudet

Tämä tuotekortti sisältää kolme pienempää, yhden päivän pituista kokonaisuutta, joista palveluntuottaja voi joustavasti koota tapahtuman oman mielenkiintonsa ja käytännön mahdollisuuksien mukaan. Luontotoiminta voi olla esimerkiksi kolmen päivän mittainen luontoleiri keskellä metsää tai vain yhden päivän kestävä tapahtuma lähiluonnossa. Tuotekortin palveluprosessi toimii esimerkkinä kolmen päivän mittaisesta luontoleiristä.

Valokuvauspäivä luonnossa

Valokuvauspäivän tavoitteena on saada osallistujien luovuus heräämään, opettaa kuvaukseen liittyviä perusasioita ja tutkia yhdessä ympärillä olevaa luontoa uudesta näkökulmasta.

Melonta ja kalastus

Kokonaisuuteen kuuluu intiaanikanooteilla melontaa ja kalastusta laiturilta, johon pääsee pyörätuolilla. Tavoitteena on saada osallistujille elämyksiä ja uudenlaisia kokemuksia luonnossa.

Lähiluonnossa virkistyminen

Luonnossa rauhoittumista tavoittelevaan virkistyspäivään kuuluu Metsämieli-harjoituksia ja ryhmässä ratkaistavia ongelmanratkaisupelejä.

Valokuvauspäivä luonnossa

Valokuvauksen teoriaa

Aluksi keskustellaan osallistujien kanssa heidän valokuvaukokemuksistaan ja selvitetään osaamistaso. Kerrotaan päivän ohjelma ja aikataulu, minkä jälkeen opas esittelee kuvausvälineistöä, erilaisia kameroita ja objektiiveja. Teoriahetkessä käydään läpi perusasioita kameran toiminnasta ja säädöistä. Apuna asetusten opettamisessa on erilaisia tulostettuja havainnekuvia.

Kuvaustehtävä

Osallistujille annetaan kuvaustehtävä tai muutamia pienempiä tehtäviä. Tehtävän sisältö liittyy sommitteluun ja lähiluonnon tutkimiseen uudeltaisesta näkökulmasta, kameran linssin läpi. Kuvaustehtävän suorittamisessa osallistujat voivat käyttää omia kameroitaan tai halutessaan myös puhelimensa kameraa.

Valokuvien läpikäynti

Iltapäivällä käydään yhdessä läpi osallistujien otamia kuvia. Läpikäyntiä varten osallistujat voivat lähettää haluamansa kuvat oppaan sähköpostiin tai siirtää ne suoraan kannettavalle tietokoneelle tai tabletille. Kuvia voidaan katsella kierrättämällä katseluun valittua laitetta osallistujilla, mutta mahdollisuuksien mukaan kuvia voidaan myös katsoa videotykin tai televisioruudun kautta. Kuvia tarkastellaan ja kommentoidaan yhdessä.

Melonta ja kalastus

Aloitushetki

Osallistujia pyydetään etukäteen ottamaan vaihtovaatteet varmuuden vuoksi mukaan. Turvallisuusohjeet kerrataan avustajien kesken ennen aloitushetkeä. Osallistujat voidaan jakaa kahteen ryhmään, joista toinen menee ensin melontaan ja toinen kalastamaan laiturilta.

Osallistujille jaetaan kelluntaliivit, kerrotaan turvallisuusohjeet ja käydään läpi perusasiat melontaan liittyen. Intiaanikanoottiin siirtymistä on mahdollisuuksien mukaan voitu kokeilla jo edellisenä päivänä ja sen pohjalta on luotu melontajärjestys, josta selviää kuka menee mihinkin kanoottiin. Osasta kanootteja voidaan tehdä katamaraaneja ja niihin voivat mennä ne, jotka kokevat tasapainonsa ja voimansa heikoksi. Selkänojat penkeissä ja mahdollisuus käyttää omaa pyörätuolin istuintyyynyä lisää mukavuutta ja turvallisuuden tunnetta osallistujissa.

Melonta

Käydään melomassa tietty lenkki järvellä osallistujien jaksamisen mukaan. Samalla voidaan harjoitella kanootilla kääntymistä ja ohjaamista.

Kalastus

Melonnan aikana toinen ryhmä kalastaa virvelillä tai mato-ongella laiturilta, johon pääsee pyörätuolilla. Osallistujilla on valittavissa erilaisia kalastusvälineitä, joiden käyttöä voidaan tarvittaessa opettaa. Jos kalasaalista tulee, voidaan käydä läpi yhdessä myös kalan perkaaminen ja sen valmistaminen ruoaksi. Lounaan jälkeen ryhmät vaihdetaan toisinpäin.

Lähiluonnossa virkistyminen

Pulmapelit pihalla

Osallistujat voivat jakautua itse pienryhmiin tai ryhmät voidaan arpoa. Ryhmiin jakautumisen jälkeen osallistujille kerrotaan ohjelman kulku ja säännöt. Tehtävänä on ratkoa luontoon sijoitettuja, ongelmanratkaisukykyä ja muistamista vaativia pulmapelejä. Pulmapelit on suunniteltu niin, että niiden ratkomiseen voivat kaikki ryhmän jäsenet osallistua. Ryhmät voivat kilpailla keskenään pulmien ratkaisemisnopeudessa ja lopuksi voittajaryhmä palkitaan.

Metsämieli

Iltapäivällä osallistujat voivat virkistyä ja rauhoittua lähiluonnossa Metsämieli-harjoitusten avulla. Harjoitukset voidaan tehdä itsenäisesti tai pareittain. Valituissa harjoituksissa voidaan esimerkiksi herätellä osallistujien aisteja luonnon avulla.

Harjoitukset ja niiden välillä kuljettava reitti on mietitty etukäteen kaikkien osallistujien toimintakyvylle sopivaksi. Lopuksi osallistujille voidaan antaa kotitehtäväksi luonnossa rentoutumiseen liittyviä harjoituksia.

3. Palveluprosessi

Prosessikaavio toteutuksesta

Elementti

markkinointiviesti

vahvistusviesti
sähköpostiin, kysely
toimintakyvystä

tervetuloviesti, kuvat
alueesta, muistutusviesti

reittiohjeet

kuvauslupa

kuvaustehtävät, vinkit
asetuksiin

Tapahtuma

tieto luontoleiristä

ilmoittautuminen
mukaan leirille

leirikirjeen
lukeminen

matkustaminen
paikalle

aloitushetki

valokuvaaminen
luonnossa

majoittuminen

Kontakti

luontoleirin
markkinointi valituissa
kanavissa

ilmoittautumislomake
leiristä kertova informaatio

leirikirjeen
lähettäminen,
muistutusviesti viikko
ennen luontoleiriä

reittiohjeiden
lähettäminen

esittäytyminen
aikataulun, ohjelman
läpikäynti
kuvausluvan pyytäminen

opettaminen:
- kameran asetukset
- sommittelu
kuvaustehtävien
antaminen
kuvien läpikäynti

telttojen jakaminen
opettaminen:
- telttapaikan haku
- teltan pystyttäminen
- puumajoitteen
pystyttäminen

Taustatoiminta

markkinoinnin
suunnittelu ja toteutus
yhteistyö sidosryhmien
kanssa

suunnitelmien
tarkennus asiakkaiden
toimintakyvyn perusteella
tilavaraukset
turvallisuussuunnitelman
laatiminen

leirikirjeen kirjoittaminen
varusteiden hankinta,
ruokien suunnittelu
avustajien tapaaminen ja
ohjeistaminen

ruokatarvikkeet,
varusteiden
kuljettaminen
kuvauslupien
tulostaminen,
reittiohjeiden
kirjoittaminen

kuvaustehtävien
suunnittelu
kuvausvälineistön
valmistelu

markkinoinnin budjetti ja
vuosikello

hinnoittelutapa,
verkkokauppa

yrittäjän äänensävy
avustajakontaktit

yrittäjän tarina

yrittäjän brändi

lauantai

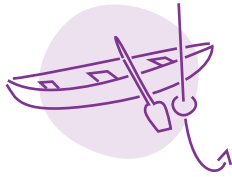
sunnuntai

leirin aikana

leirin jälkeen

iltanuotio

melominen ja kalastus

lähiluonnossa virkistyminen

palautteen antaminen

kotimatalle lähteminen

muistojen jakaminen

uudelle leirille ilmoittautuminen

kotitehtävä

videot, kuvat

vahvistusviesti sähköpostiin

kanoottiin siirtymisen testaaminen

kelluntaliivien pukeminen ja ohjeistus
opettaminen:
- melontatekniikka

ryhmiin jakaminen, tehtäviin ohjeistaminen

keskustelun vetäminen, palautteen kirjoittaminen muistiin

ohjeistus varustehuoltoon

päivityksiin reagoiminen

ilmoittautumislomake leiristä kertova informaatio

melontajärjestyksen suunnittelu

tilanteen valvominen

materiaalien valmistelu, paikkojen järjestäminen

palautteen jäsentely ja analysointi

varustehuolto välineiden huoltaminen, järjestelyiden purkaminen

sosiaalisen median kanavien päivittäminen

uuden luontoleirin suunnittelu

vertaistuellisen keskustelun mahdollistaminen

kotitehtävän suunnittelu

toiminnan jatkuva kehittäminen

some-strategia

alennuskäytännöt

4. Turvallisuus

Todennäköiset riskit ja niiden välttäminen

Koukun osuminen	Osallistujat eivät kalasta aivan vierekkäin vaan pidetään sopiva turvaväli. Virvelin toimintalogiikka käydään läpi ennen kalastamista.
Veteen putoaminen	Ennen melontaa käydään läpi turvallisuusohjeet ja puetaan kaikille pelastus- tai kelluntaliivit. Osa kanooteista on kiinnitetty katamaraaneiksi ja osallistujat jaetaan kanootteihin toimintakyvyn mukaan. Osassa istuimia on selkänojat istumatasapainon parantamiseksi. Kalastuslaiturilla on kaiteet ja riittävästi ohjaajia seuraamassa.
Palovammat	Osallistujia kehoitetaan varovaisuuteen tulen lähistöllä. Nuotiopaikan esteettömyys ja turvallisuus varmistetaan etukäteen.
Uupuminen	Aikataulu on suunniteltu joustavaksi ja lepäämiselle on aina mahdollisuus. Fyysistä ponnistelua vaativat ohjelmanumerot on sijoitettu aamuille.
Kaatuminen	Majoituspaikan esteettömyys varmistetaan etukäteen ja siirtymätilanteet pidetään rauhallisina. Maastossa liikkumisessa avustetaan tarvittaessa.
Sairas- ja allergiakohtaukset	Osallistujien ruoka-aineallergiat selvitetään etukäteen ja ne otetaan huomioon ruokien suunnittelussa. Osallistujia muistutetaan ottamaan omat lääkkeet mukaan ja huolehtimaan, että ne ovat aina saatavilla.

Yllä oleva lista ei korvaa huolella tehtyä turvallisuussuunnitelmaa. Turvallisuussuunnitelman laatimisessa voi hyödyntää Luonto kaikille -hankkeen turvallisuussuunnitelmapohjaa (Liite 2).

Turvallisuutta lisääviä tekijöitä:

Kanootin testaaminen

Kanoottiin nousemista, siellä istumista ja melontaa voidaan ensin harjoitella kuivalla maalla. Tämä vähentää myös osallistujien kokemaa jännitystä. Toimintakyvyn mukaan voidaan melontapaikat ja -järjestys jakaa etukäteen.

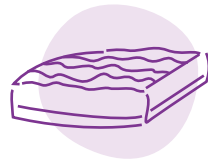
Selkeät ohjeet ja roolit

Aktiviteettien ohjeet kerrotaan vaihe vaiheelta ja varmistetaan, että ne on ymmärretty. Näin kokonaisturvallisuuden lisäksi kasvaa myös osallistujien itsevarmuus. Leirin alussa osallistujille kerrotaan myös järjestäjien roolit leirillä.

Riittävästi taukoja

Kun aikataulu on sopivan väljä, lepotaukoja pidetään riittävän usein ja välipaloja on aina tarjolla, osallistujien energiataso pysyy sopivalla tasolla. Nesteytyksestä pidetään huolta, jotta vältytään nestehukalta.

Oma istuintyyny

Osallistujan oman istuintyynyn käyttäminen vähentää painetta istumalihasten alueella (painehaavojen ehkäisy) ja lisää mukavuutta. Kaikissa aktiviteeteissa on otettu huomioon mahdollisuus istua omalla istuintyynyllä.

5. Vinkkejä palveluntuottajalle

Toteutuksessa huomioitavaa:

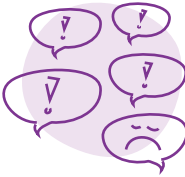
Selän tukeminen

Monella pyörätuolilla omin avuin liikkuvalla ylävartalon lihakset ovat hyvässä kunnossa, mutta istumatasapainon kanssa voi olla haasteita.

Kanootissa tärkeä osa tasapainon säilyttämistä on selän tukeminen selkänojalla. Selkänoja luo varmuuden tunnetta ja lisää melonnan mielekkyyttä. Parempi tasapaino meloessa parantaa myös turvallisuutta kanootissa.

Avun tarjoaminen

Avun tarjoamisessa kannattaa olla herkillä tuntosarvilla, sillä liika hössöttäminen koetaan helposti turhauttavana ja ahdistavana. Jos tilanne näyttää siltä, että osallistuja tarvitsee apua, on kohteliasta tarjota apua sanallisesti ennen pyörätuoliin tarttumista ja uskoa saatu vastaus. Näin tuetaan myös osallistujan itsenäisyyden tunnetta.

Tärkeää on luottaa siihen, että osallistujat kertovat itse kun tarvitsevat apua.

Esteettömyys käytännössä

Monella osallistujalla voi olla kokemuksia siitä, että esteetön-termi on joskus ymmärretty väärin. Pelkän termin käytön sijaan osallistujille etukäteen lähetettyjen kuvien, videoiden ja havainnollistavien tekstien avulla voidaan osallistujille lisätä pärjäämisen tunnetta ja vähentää stressiä jo ennen leirin alkamista.

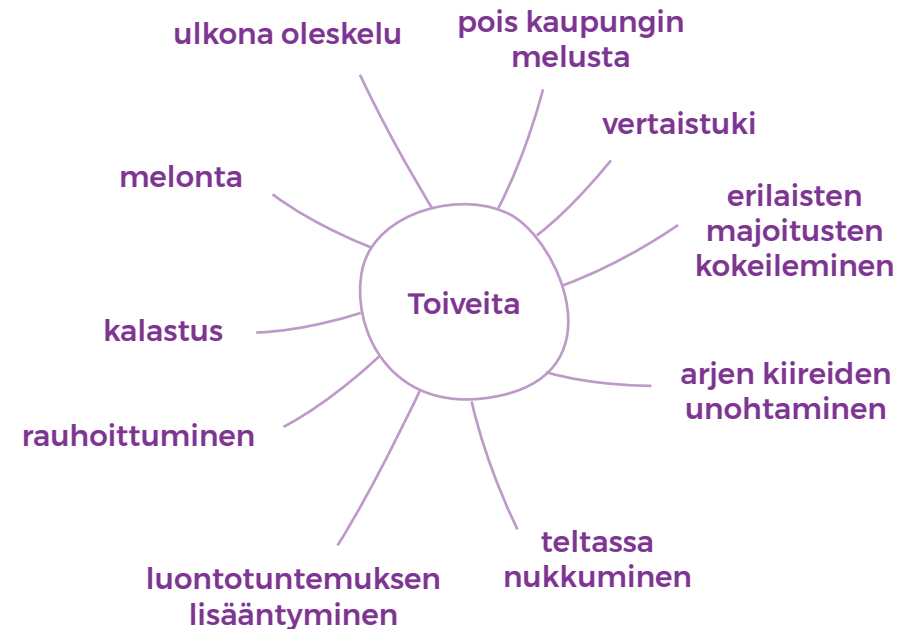
Erot energiatasoissa

Fyysisesti raskaimmat aktiviteetit kannattaa aikatauluttaa aamupäivään. Osallistujilla voi olla hyvin paljon eroja jaksamisessa, minkä takia aikataulun on hyvä olla joustava ja ottaa huomioon mahdollinen väsähtäminen.

Energisimmille osallistujille ei saa tulla tylsää, joten omatoimista tekemistä kannattaa olla. Pihalla voi olla mahdollisuus esimerkiksi pelailuun tai luontoon liittyviä tehtäviä.

Esimerkkejä osallistujien toiveista:

Suunnittelussa huomioitavaa:

Liite 1: Hinnoittelupohja

Palvelun kustannukset

Hinnoittelun perusteena käytettävä asiakasmäärä: _____

Kustannuslaji

Nimike

Määrä

Yksikkökustannus

Hinta yhteensä

Kustannuslaji	Nimike	Määrä	Yksikkökustannus	Hinta yhteensä

Nettokulut yhteensä: _____

1. Lisää haluttu kate kertoimella nettokustannusten päälle.

Kerroin = $100 / (100 - \text{Katetavoite } \%)$

Katteellinen hinta = Nettokulut x kerroin

Katetavoite % _____

Nettokulut

Kerroin

Katteellinen hinta:

2. Lisää mahdollinen myyntikulu tai -komissio katteellisen hinnan päälle.

Kerroin = $100 / (100 - \text{Myyntikomissio } \%)$

Hinta myyntikulun kanssa = Katteellinen hinta x kerroin

Myyntikomissio % _____

Katteellinen hinta

Kerroin

Hinta myyntikulun kanssa:

3. Lopuksi Alv lisätään ulosmyyntihinnastoon.

Myyntihinta = Hinta myyntikulun kanssa + Hinta myyntikulun kanssa / 100 x Alv %

Myyntihinta per osallistuja = Myyntihinta / Asiakasmäärä

Alv % _____

Myyntihinta:

Myyntihinta per osallistuja:

Mikä on yrityksen kateprosentti? Katteella yritys maksaa omat kiinteät kustannukset, tulevan toiminnan kehittämisen ja omistaja saa voittoa.

Voit siirtää nettokulut tähän viereiseltä sivulta.

Jos katetavoite on esimerkiksi 20% ja nettokulut 1500€, tulee katteelliseksi hinnaksi 1875€.

Mitä mahdollinen myyjä pyytää?

Voit siirtää vaiheessa 1 lasketun katteellisen hinnan tähän.

Jos myyjä pyytää esimerkiksi 10% ja katteellinen hinta on 1875€, tulee hinnaksi 2083€.

Yleinen 24%, ruokatuote 14%, liikuntapalvelut ja majoitus 10 % jne.

Tämä on se hinta, jonka osallistuja palvelusta maksaa.

Liite 2: Turvallisuussuunnitelmapohja

Yleiskuvaus

Toiminnan nimi

Toimintapaikka

Ajankohta

Toiminnan kuvaus

Järjestäjä

Turvallisuusvastaavan ja varahenkilön yhteystiedot

Tiedot asiakkaista

Osallistujien enimmäismäärä

Olosuhde-
rajoitukset

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet

Viranomais-
ilmoitukset

Lupa-asioiden
varmistaminen

Riskianalyysin
laatijat ja
käsittely

Vakuutusturva

**Ohjaajien
pätevyys-
vaatimukset**

**Oppaiden
ensiapu- ja avun
hälytys-välineet,
sekä muu
turvavarustus**

**Ravinto- ja
hygienia-
ohjeistus**

Paloturvallisuus

**Turvallisuus
vesillä**

**Asiakkaiden
turvallisuus**

Pelastussuunnitelma

**Tärkeitä
puhelinnumerot**

**Pelastuspisteet,
koordinaatit ja
ohjeet pelastus-
viranomaiselle**

**Ohjeet avun
hälyttämiseen**

**Tiedotusohjeet
median varalle**

**Viranomaisille
ilmoittaminen**

**Toiminta vakavissa
onnettomuus- tai
vahinko-
tilanteissa**

**Toiminta muissa
onnettomuus- tai
vahinko-
tilanteissa**

**Ohjeet
raportointiin**

Jälkihoito

Riskianalyysi

Riskitekijä	Riskien hallinta	T	S	R

Riskitekijä	Riskien hallinta	T	S	R

T = Todennäköisyys (1 epätodennäköinen, 2 mahdollinen, 3 todennäköinen)
S = Seuraukset (1 vähäiset, 2 haitalliset, 3 vakavat)
R = Riskitaso (T x S)

**Turvallisuus-
vastaavan
allekirjoitus**

Paikka ja aika

Lisätietoa

Lisää apua luontomatkailupalveluiden suunnitteluun ja toteutukseen saa myöhemmin ilmestyvästä Luonto kaikille -hankkeen oppaasta: Yhdenvertaisuutta luontomatkailuun – Esteettömien ja saavutettavien luontomatkailupalveluiden suunnitteluopas.

Kaikki tuotekortit liitteineen sekä suunnitteluopas ovat saatavissa vuoden 2020 loppuun mennessä digitaalisessa muodossa osoitteesta: www.paralympia.fi/luonto-kaikille

Luonto kaikille -hanke

luontokaikille

LUKA-hanke

#luontokaikille #yhdenvertaisuus

